

Mellanhandens roll i certifieringskedjan

– en fallstudie på Svenskt Sigill

The Role of Intermediaries in the Chain of Certification

– a Case Study of Svenskt Sigill

August Breitholtz

Lukas Hempel

Självständigt arbete i företagsekonomi, G2E • 15 hp

Agronomprogrammet – ekonomi / Ekonomi - kandidatprogram / Ekonomi - hållbar utveckling

Examensarbete - SLU, Institutionen för ekonomi, No 1310 • ISSN 1401-4084

Uppsala 2020

Mellanhandens roll i certifieringskedjan

– en fallstudie på Svenskt Sigill

The Role of Intermediaries in the Chain of Certification

– a Case Study of Svenskt Sigill

August Breitholtz

Lukas Hempel

Handledare: Per-Anders Langendahl, SLU, Institutionen för ekonomi

Examinator: Karin Hakelius, SLU, Institutionen för ekonomi

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i Företagsekonomi

Kursansvarig inst.: Institutionen för ekonomi

Kurskod: EX0902

Program/utbildning: Agronomprogrammet – ekonomi / Ekonomi -
kandidatprogram / Ekonomi - hållbar utveckling

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2020

Omslagsbild: Anders Hempel

Serietitel: Examensarbete - SLU, Institutionen för ekonomi

Delnummer i serien: 1310

ISSN: 1401-4084

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: *Certifiering, certifieringskedja, intermediär, mellanhand, standard,
Svenskt Sigill*

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för ekonomi

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till de respondenter som valt att ställa upp på en intervju från HIR Skåne, SMAK, Ståstorps Gård och Svenskt Sigill. Studien hade inte varit genomförbar utan er och den kunskap ni bestod med var ovärderlig för vår egen inläring och förståelse.

Vi vill även tacka vår handledare Per-Anders Lagendahl för läran om ett abstrakt tankesätt.

Avslutningsvis vill vi tacka kurskamrater, opponenter och övriga som hjälp till med korrekturläsning av arbetet och kommit med förslag och tankeställningar.

Uppsala, Juni 2020

August Breitholtz	Lukas Hempel

Abstract (in English)

In a globalised world where food is exported and imported around the earth there are high demands on the quality and safety of the food. One way to meet these demands are through certifications, which simply means the food follows a certain set of standards. Certifications come in several different formats, but the most well-known kind are logos on packaging that range from fair trade to organic. Behind every certification are several actors that play an active role to bring the certification forth. One of these actors is the advisor which is an actor that is seldom talked about in the context of certification.

The purpose of this study is to generate a conceptual understanding of the role of intermediaries in the chain of certification through a case study of Svenskt Sigill. The study makes use of a qualitative research method in which semi-structured interviews were conducted with key actors in the certification process. The interviews are focused on the relation between the actors and their relation to the certification in question.

For this purpose, a combination of literature regarding certification and theories about intermediaries been utilized to assess the different actors' roles in the process certification for Svenskt Sigill. This has been accomplished by building a "chain of certification" that describes the process of implementing the certifications owned by Svenskt Sigill. Intermediary theory is then applied to the "chain of certification" to determine the capacity of the actors.

The results of the study show that the intermediaries in this case are the auditor and the advisor. The auditor lends its credibility to the producer and their product. This serves to guarantee that the product follows a certain expected quality to the producer's customer and customer's customers. The role of the advisor has been interpreted in this study as more important than previously assumed. The advice and knowledge this actor contribute to the producer and Svenskt Sigill is considered significant and thus the advisor is hard to part with.

Sammanfattning

Med en globaliserad värld där livsmedel färdas över hela jorden ställs höga krav på kvalitet och säkerhet av livsmedel. Ett sätt att uppnå detta på är genom certifiering, vilket innebär att följa en viss standard. Certifiering kommer i ett flertal format och är mest känd som en liten märkning som kan innebära allt från att en lantbrukare i Afrika får bättre betalt till att varan är ekologisk. Bakom alla certifieringar gömmer sig en rad aktörer som alla spelar en aktiv roll för att erhålla certifiering. En av aktörerna är rådgivaren, som sällan belyses inom ämnet certifiering och därför är lite av en outforskad aktör.

Syftet med studien är att skapa konceptuell förståelse för mellanhandens roll i certifieringskedjan genom fallstudie på Svenskt Sigill. Studien använder sig av en kvalitativ forskningsmetod där empiriska data har samlats in via semistrukturerade intervjuer med representanter från HIR Skåne, SMAK, Ståstorps Gård och Svenskt Sigill. I samma ordning har de ovannämnda agerat rollen som rådgivare, certifieringsorgan, mottagare och standardägare. Intervjuerna fokuserar på hur varje aktör upplever sin relation till de andra aktörerna och sin relation till certifieringen.

För att uppnå detta syfte har författarna har utgått från insamlad empiri samt en kombination av litteratur om certifiering och teori om mellanhänder för att skapa en uppfattning av certifieringsaktörernas roll inom Svenskt Sigill. Detta genom att bygga upp en certifieringskedja vars syfte är att beskriva implementeringsprocessen av certifiering från Svenskt Sigill. Därefter implementerar författarna mellanhandsteori till certifieringskedjan för att knyta an mellanhändernas roll till vissa egenskaper.

Resultatet från studien visar att det är certifieringsorganet och rådgivaren som agerar mellanhand i certifieringskedjan som definieras i uppsatsen. Certifieringsorganet agerar som en trovärdighetsförsäkring för producenter och producentens produkt till producentens kund och kundens kund. Rådgivarens roll tolkas som viktigare för producenten än tidigare antagits. Råden och kunskapen rådgivaren bidrar med till producenten och standardägaren anses vara signifikant och således är rådgivaren svår att vara utan.

Ordlista

Certifieringsorgan - Är en oberoende tredjepart som skickar ut revisorer för att granska att mottagaren uppfyller alla de krav som standardägarens regelverk innebär. Uppfylls alla krav ernås certifikatet, detta bedöms av en revisor.

Intermediör - Se *Mellanhand*.

Mellanhand - Översättning från engelskans *Intermediary*. En tredjepartsaktör som bidrar med exempelvis kunskap, kredibilitet eller nätverk. Översättningen är inte optimal då ordet mellanhand inom företagsekonomi traditionellt handlar om grossister, dagligvaruhandlare eller dylikt.

Mottagare - En producent inom den gröna sektorn vars produkt skall certifieras.

Revisor - Rollen som revisor innebär att besöka mottagarens verksamhetsplats och kontrollera att alla krav stämmer överens med standardägarens regelverk.

Rådgivare - En rådgivare för både mottagaren och standardägaren. Mottagaren anställer ofta en rådgivare vid implementering av certifikat eftersom jargongen och arbetssättet kan tyckas vara komplicerat eller för tidskrävande. Medan standardägaren använder sig av rådgivaren för rådgivning vid nya förslag till regelverk.

Standardägare - En organisation vars primära verksamhet är att ta fram certifiering till dess användare som abonnerar på regelverk som tagits fram för att tillgodose en viss standard vid framtida handel.

Swedac - Är ett ackrediteringsorgan, en myndighet, vars roll är att kontrollera utövandet av certifiering. Det vill säga en kontroll över certifieringsorganen.

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problem.....	2
1.3 Syfte och frågor	3
1.4 Avgränsningar.....	4
1.5 Disposition	4
2. Metod.....	5
2.1 Studiens process	5
2.2 Val av intervjupersoner.....	5
2.3 Val av studieform.....	5
2.4 Kvalitetskriterier.....	6
2.5 Teoriinsamling.....	6
3. Litteraturoversikt och teoretisk syntes	8
3.1 Certifiering	8
3.2 Mellanhand	9
3.3 Teoretisk syntes.....	11
4. Empiri.....	12
4.1 Svenskt Sigill.....	12
4.2 SMAK.....	14
4.3 HIR Skåne.....	14
4.4 Ståstorps Gård	16
5 Analys och diskussion	18
5.1 Hur ser certifieringskedjan ut för Svenskt Sigill?	18
5.2 Vilka är aktörerna som agerar mellanhänder i certifieringskedjan för Svenskt Sigill?	19
5.3 Vilken roll har dessa mellanhänder för utvecklingen av certifieringen?	20
5.4 Kritisk diskussion.....	21
6 Slutsatser	23
Referenser	24
Bilaga 1	26
Bilaga 2	27
Bilaga 3	28
Bilaga 4.....	29

Figurförteckning

Figur 1: Uppsatsstruktur.....	4
Figur 2. Teoretisk Syntes	11
Figur 3: IP Standarden.....	13
Figur 4: Certifieringskedjan	18
Figur 5: Aktörer i certifieringskedjan som agerar mellanhand	20

1. Introduktion

I detta kapitel presenteras bakgrunden till ämnet samt det teoretiska och empiriska problemet. Efter problemen följer studiens syfte och forskningsfrågor. Därefter kommer avgränsningarna och avslutningsvis presenteras uppsatsens disposition.

1.1 Bakgrund

Globaliseringen har inneburit stor förändring för alla aktörer i produktionskedjan genom nya kommunikations- och transportmöjligheter i kombination med lägre handelshinder för internationell handel (Andersson och Gullstrand, 2009). I takt med den teknologiska utvecklingen är det billigare än någonsin att importera och exportera livsmedel. Detta i sin tur innebär en ökad konkurrens från utvecklingsländer och konsumenterna har en utvidgad efterfrågan för utländska livsmedel. Allt eftersom den internationella livsmedelshandeln har ökat så ändrar sig organiseringar, företag växer allt större och blir färre. Handeln eller återförsäljarna av livsmedlen, är de aktörer som blivit störst och kan bestå av multinationella samarbeten. Detta lämnar utrymme att ställa krav på framtagning och kvaliteten av livsmedel förmedlat av de andra aktörerna. Då skandaler som hästkött i lasagnen (SVT, 2013) eller utnyttjande av utländsk arbetskraft med dåliga villkor (SVT, 2016) varit problem med långa produktionskedjor sattes certifiering i system.

Certifiering är att följa en standard med övervakning och kontroll vars syfte är att hindra frigörelse från standarden (Brunsson, Rasche och Seidl 2012). Certifiering är väl etablerat inom allt från handel av varor och tjänster (Beck och Walgenbach, 2005) till hur administrationen i en organisation skall se ut (King, Lenox och Terlaak, 2005). Fenomenet är en rekommendation om hur en mottagare skall hantera sin produkt eller verksamhet (Brunsson och Jakobsson, 1998). Däremot är det inget krav att följa rekommendationen utan bör vara i mottagarens intresse att erhålla, eftersom en certifiering kan ses som ett instrument för informationsöverföring. Vilket innebär att om konsumenten känner igen certifieringen kan den därmed veta vilken kvalitet produkten håller (ibid.). Tillsammans med en trend av ökat utbud av certifierade livsmedel har dessutom syftet för certifieringen ett brett spektrum (Arvid Nordquist, 2015). Allt från sociala aspekter, bevarande av biologisk mångfald och miljöbevarande till upprätthållande av värdekedjor och transparens inom dessa. Dock finns en begränsad kunskap bland konsumenterna och andra intressenter som dagligen utsätts för detta fenomen. Inte nog med att det finns olika certifieringar, det finns olika sätt att certifiera sig på (Andersson och Gullstrand, 2009). Om det är mellan företag, mellan företag och kunder, certifiering självutnämnd av företaget, besiktning som sker mellan mottagaren och företaget eller en oberoende tredjepart som utför en kontroll. Vidare finns nödvändiga aktörer för att kunna uppnå samtliga certifieringar. Dessa viktiga aktörer är som följer: mottagare, standardägare, certifieringsorgan och ackrediteringsorgan (Brunsson och Jakobsson, 1998; Brunsson, Rasche och Seidl, 2012; Hallström och Näslund, 2015). Den vanligaste formen av standardisering inom livsmedelssektorn som riktar in sig mot konsumenterna är en certifiering med en

oberoende kontroll från ett certifieringsorgan. Även känt som en tredjepartscertifiering och exempel på denna typ är KRAV, MCS och Svenskt Sigill (Andersson och Gullstrand, 2009).

Rådgivare är ytterligare en aktör som står för en aktiv roll inom certifiering (Viadui och Fransi, 2005). Det är noterbart att denna aktör inte tar samma plats inom litteraturen som de tidigare nämnda enligt Andersson och Gullstrand (2009), Brunsson och Jakobsson (1998), Brunsson, Rasche och Seidl (2012) och Hallström och Näslund (2015). Alla dessa författare har gjort omfattande artiklar och rapporter om certifiering och dess aktörer, men rådgivaren diskuteras ej i angelägenhet av att spela en aktiv roll inom certifiering.

Mellanhandsteori kan användas för att analysera och formulera aktörers roll inom specifika företagssituationer (Olsson, 2017). Dessutom är det ett lämpligt forskningsverktyg för att öka förståelse mellan ett företag och dess olika motparter. Howells (2006) identifierade olika mellanhandsroller för innovationssystem. Mellanhänder i den här kontexten förklaras som en utomstående aktör som bistår organisationer med exempelvis kunskap eller nätverk. Viktigt att notera är att mellanhänder i den här studien inte syftar till den traditionella definitionen av mellanhand inom handeln som exempelvis kan vara en dagligvaruhandlare eller grossist.

Den här fallstudien fokuserar på Svenskt Sigill och studerar de aktörer som är aktiva inom processen för certifiering och med hjälp av teori om mellanhänder förklara de centrala aktörernas roller. Författarna yrkar på att rådgivaren inom certifiering inte är tillräckligt utforskad och att det därför finns något att lära om aktören och dess roll.

1.2 Problem

Empiriskt Problem

Landstinget i Södermanland sökte hösten 2011 upphandling för att certifiera sitt ledningssystem enligt ISO 14001. Detta innebär att ständigt reducera verksamhetens miljöbelastning och de fick sju olika anbud (Aktuell hållbarhet, 2011). Tanken är alltså att ett certifieringsorgan skall kontrollera om miljöledningssystemet följer de krav som ISO 14001 regelverket kräver. Problematiken börjar när anbudet varierar från 160 000 svenska kronor med sex dagars utförande till 1 400 000 svenska kronor över en 37 dagarsperiod. Detta ska inte vara möjligt då alla certifieringsorgan som kan certifiera mot ISO 14001 skall ha ackrediterats av Swedac. Swedac är en myndighet vars uppgift är att granska och samordna certifieringsorganens standard enligt sammanhängande arbetssätt, kunskap inom området och metoder (Swedac, 2020).

Rubriken på den ovannämnda artikeln löd "*Vilda Västern i Certifieringsbranchen?*" Arvid Nordquist familjeföretag känt för sitt kaffe och hållbarhetsarbete släppte 2015 pressmeddelandet "*Hjälp – Vad Betyder Märkningen? - Din Guide i Certifieringsdjungeln*". Hallström och Näslund summerar i sitt forskningsprojekt "*Kan Vi Lita på Certifiering?*" och lyfter hur märkningar diskuteras på ett så pass generellt plan att certifieringarna förklaras

ensidigt och förenklas. Detta resulterar i att konsumenter har svårt att skapa sig tillräckligt med underlag för att ta informerade beslut (Hallström och Näslund, 2015). Författarna utgår från frågeställningen att kunskap om certifiering är bristande bland kunder i alla led, det vill säga bland de som certifierar sig (producent), de som säljer certifierade varor (återförsäljare) och speciellt de som köper certifierade varor (slutkund).

Teoretiskt Problem

En rapport utfärdad av handelns utvecklingsråd poängterar att forskare efterfrågar empiriska studier av certifieringens organisering (Hallström och Näslund, 2015). Denna rapport visar hur kontrollarbetet utförs inom certifiering, vilket är en central del som både kräver tid och resurser som i slutändan ska generera en trovärdighet för certifieringen (Hallström och Näslund, 2015). Uppsatsen syftar därmed till en empirisk studie av certifieringens organisering. Detta genom en certifieringskedja för att bidra med mer forskning inom området.

En certifieringskedja är följaktligen en sammanställning av författarnas uppfattning av dynamiken mellan aktörerna involverade i certifiering utifrån empiri. Vilket ställer sig emot andra studier för livsmedelscertifiering då det vanligen utgår från livsmedelskedjans perspektiv och fokusera på detaljer som önskade effekter av certifieringen, eller att använda certifiering som marknadsföringsinstrument eller konkurrensfördel (Andersson och Gullstrand, 2009). Författarna väljer i denna uppsats att fokusera på livsmedelscertifiering från perspektivet implementering av certifiering, vilket fortsättningsvis kommer benämnas som certifieringskedjan.

Vidare har forskning inom certifiering påpekat brister i form av ickestuderade aktörer (Viadui och Fransi, 2005). Ett exempel på detta är Viadui och Fransi's (2005) artikel om rådgivarens påverkan eller roll vid certifiering av ISO 9000. Författarna menar att det finns en generell bild av rådgivaren och dess önskvärda roll, som exempelvis att vara ansvarstagande, visa personligt engagemang och arbeta för klientens bästa. Men att det inte finns studier som pekar direkt på rådgivarens roll vid implementering av en certifiering. Detta innebär att mer forskning inom området är essentiell för att skapa djupare förståelse för rådgivarens roll vilket förhoppningsvis kan generera bättre insikt i hur viktig rådgivaren är för certifiering som helhet.

1.3 Syfte och frågor

Syftet med studien är att skapa konceptuell förståelse för mellanhandens roll i certifieringskedjan genom fallstudie på Svenskt Sigill.

Forskningsfrågor:

- Hur ser certifieringskedjan ut för Svenskt Sigill?
- Vilka är aktörerna som agerar mellanhänder i certifieringskedjan för Svenskt Sigill?

- Vilken roll har dessa mellanhänder för utvecklingen av certifieringen?

1.4 Avgränsningar

Denna studie avgränsas till Svenskt Sigills certifieringskedja inom livsmedelscertifiering. Det empiriska materialet baseras på samtal med en lantbrukare, ett certifieringsorgan, en rådgivare och Svenskt Sigill genom semistrukturerade intervjuer. Uppsatsen utgår ifrån de intervjuade aktörerna och illustrerar därmed deras subjektiva bild av verkligheten, vilket medför att författarna inte kan dra generella slutsatser om aktörer inom livsmedelscertifiering.

Det teoretiska ramverket i studien avgränsas för att beskriva de olika rollerna som centrala aktörer inom livsmedelscertifiering besitter. För att göra detta har teori om mellanhänder och certifiering som fenomen tillämpats.

Svenskt Sigill har krav på att certifieringsorganet skall vara ackrediterat av Swedac (Sigill, 2020). Författarna ämnar således förena ackrediteringsorganet och certifieringsorganet i studien eftersom ackrediteringsorganets primära syfte är att kontrollera certifieringsorganet (Swedac, 2020).

1.5 Disposition

Uppsatsen är uppdelad i sex kapitel (se figur 1). Kapitel *ett* innehåller introduktion och bakgrunden för studien för att ge läsaren inblick i ämnet. Kapitel *två* handlar om vilken metod som nyttjats för uppsatsen. Kapitel *tre* redogör för kunskapsläget inom certifiering och teori om mellanhänder som används för att analysera empirin. Kapitel *fyra* innehåller empirin som samlats in under studiens gång. I kapitel *fem* utförs analys och diskussion för insamlade data. Avslutningsvis innehåller kapitel *sex* uppsatsens slutsats.

Figur 1: Uppsatsstruktur. (Illustration: Egen Illustration)

2. Metod

Detta kapitel behandlar vilken forskningsmetod som nyttjats för studien och hur empiriska data insamlats. Läsaren bör få en bild av varför valda metoder varit lämpliga. Slutligen presenteras kvalitetskriterier och teoriinsamling.

2.1 Studiens process

Studiens process grundar sig i ett kvalitativt arbetssätt där en induktiv ansats har valts (Bryman & Bell 2017). En induktiv ansats har valts för att få en nyanserad bild av insamlade data. Undersökningen är en fallstudie av certifieringen Svenskt Sigill, vilket innebär att studien fokuserar på endast en certifiering (ibid.). Datainsamlingsmetoden som har valts till denna studie är en serie semistrukturerade intervjuer med representant från Svenskt Sigill, SMAK, HIR Skåne och en lantbrukare som implementerat Svenskt Sigill i sin verksamhet. Semistrukturerade intervjuer betyder att det finns förutbestämda frågor och teman men lämnar även rum för följdfrågor och vidareutveckling (ibid.). Med hjälp av den valda studieformen kan djupare förståelse för mellanhandens roll i certifiering nås. För att få fram rätt information från respondenter har en kort intervjuguide skickats ut innan intervjutillfället så intervjuobjektet har en chans att förbereda sig kort. Intervjuerna har skett per videosamtal eller telefon vilket betyder att vissa kontextuella detaljer kan ha uteblivit, men med fördelen att intervjuerna kunnat utföras oberoende av var i landet intervjuobjektet befunnit sig. Den huvudsakliga anledningen till att intervjuerna utfördes på distans var på grund av COVID-19 och omständigheterna kring pandemin som rådde under studiens utförande.

2.2 Val av intervjupersoner

Valet av intervjuobjekt är viktigt för att skapa en uppfattning om de sociala relationerna som kan påträffas inom de kontextuella förutsättningarna för det studerade ämnet (Bryman och Bell, 2013). Intervjuobjekten i studien har alla stark koppling till certifiering och lantbrukssektorn, i första hand genom sin verksamhet. Alla respondenter har olika perspektiv på certifiering och arbetar ur olika sammanhang och i olika roller med varierande erfarenheter. Genom att tillfråga lantbrukare, certifieringsorgan, rådgivare och standardägare fick studien en mångsidig och nyanserad empiriinsamling.

2.3 Val av studieform

Valet av en kvalitativ studie togs för att kunna få ut mer information med bredare frågor och få tillgång till svar som annars hade varit svåra att få fram genom ett kvantitativt arbetssätt (Bryman & Bell 2017). Det är av signifikant betydelse för studien att metoden ger en djupare inblick och en tydligare bild av kontexten. Viss kritik har dock riktats mot kvalitativ forskningsmetod. Kritiken grundas i att metoden ofta betraktas som särskilt subjektiv. Denna betraktning kommer från att forskaren gör osystematiska tolkningar och har personliga åsikter om vad som

är viktigt för studien. Kritik riktas även mot svårigheter att generalisera resultat eftersom hänsyn måste tas till kontext.

2.4 Kvalitetskriterier

För att bedöma kvaliteten av en kvalitativ undersökning presenterar författarna Lincoln och Guba (1985, 1994) begreppen *trovärdighet* och *äkthet*. Under den här rubriken diskuteras begreppet *trovärdighet* och hur studien hanterat de fyra delkriterierna för *trovärdighet*.

Tillförlitlighet hanterar hur forskaren har beskrivit resultatet. Är resultatet beskrivet på ett sådant sätt att det accepteras av andra personer. Det handlar om hur forskaren tolkar och beskriver en social verklighet och det är trovärdigheten för forskarens beskrivning som har betydelse. I denna studie har författarna hanterat detta genom att sammanställa resultatet från intervjuerna och skickat sammanställningen till intervjuobjektet för att tolkningen ska bekräftas. Detta för att öka trovärdigheten för empirin och att göra studien mer tillförlitlig.

Överförbarhet handlar om hur studien förhåller sig i en annan kontext. För att resultaten ska kunna bli överförbara trots att undersökningen är specificerad till en organisation behövs täta och fylliga redogörelser genomföras. Med dessa typer av redogörelser kan andra personer och företag ta del av detta i högre grad och avgöra om resultaten är överförbara till deras egen miljö. Det går däremot inte att generalisera helt utan varje organisation behöver avgöra om det är användbart för dem genom individuella bedömningar av resultatet. Eftersom den här studien är en fallstudie som fokuserar på en certifiering och dess kontext är det svårt att generalisera studiens resultat och slutsats till en bredare population.

Pålitlighet handlar om att fullständig redogörelse för alla faser i forskningsprocessen ska finnas tillgängliga. Den här studien hanterar pålitlighet genom att beskriva under nästa rubrik hur litteratur insamlats och genom att bifoga intervjuguiderna som skickats till intervjuobjekten som bilagor (se bilaga 1 till 4).

Konfirmering betyder att forskarna ska bete sig objektivt under studien. Forskarens åsikter och värderingar ska inte påverka resultatet eller slutsatserna från undersökningen. I den här studien har författarna undvikit att ställa ledande frågor till respondenterna för att svaren inte ska följa författarnas önskade resultat. Vidare togs åtgärder vid intervju med Ståstorps Gård eftersom en av författarna har personlig relation till intervjuobjektet. Åtgärderna var att intervjun leddes av den andra författaren som saknar relation till respondenten. Detta för att eliminera partiskhet och upprätthålla objektivitet.

2.5 Teoriinsamling

Litteraturen som är använd i denna studie har hämtats från vetenskapliga artiklar, tidskrifter samt böcker om certifiering, intermediary, mellanhand, standard och third-party certification. Inhämtningen av litteraturmaterialet har skett genom användningen av Google Scholar, Web of Science samt Sveriges

Lantbruksuniversitets databas Primo. För att öka trovärdigheten av vår studie har författarna försökt i första hand att använda "peer-reviewed" material, som innebär att artiklarna är granskade av andra forskare som forskar inom samma område.

3. Litteraturöversikt och teoretisk syntes

I det här kapitlet redovisas litteratur och teori som ämnar användas för studien. Detta i form av certifiering som fenomen och mellanhandsteori. Avslutningsvis presenteras studiens teoretiska syntes.

3.1 Certifiering

Certifiering är ett bevis på att följa en viss standard och kan vara ett handelshinder inom livsmedelskedjan som syftar till att få sälja varan i första hand (Brunsson, Rasche och Seidl, 2012; Hatanaka, Bain, och Busch, 2005). I andra hand kan certifieringen tolkas som en marknadsfördel (Hatanaka, Bain, och Busch, 2005) som utvinns från samhällsnyttiga effekter som exempelvis kravmärkta varor; som står för ekologisk tillverkat, miljötänk, god djuromsorg och socialt ansvar (Andersson och Gullstrand, 2009).

Brunsson och Jakobsson (1998) ger i boken *“Standardisering”* upphov till två aktörer inom certifiering som de benämner som mottagare och standardägare. Där standardägaren skapar certifieringar och mottagaren följer dem.

Viadui och Fransi (2005) har i en enkätstudie försökt belysa rådgivaren som en del av certifiering. Författarna delade upp respondenterna i tre segment och granskade deras attityder till rådgivarnas egenskaper. Segmenten sorterades utifrån hur många anställda företagen hade. Det framgick att de mindre företagen, i studien definierade som företag med 2 till 50 anställda, hade sämre attityd till rådgivarens arbete. Detta i jämförelse med större företag, som i studien definierades som företag med 500 till 1000 anställda. Frågorna utgick från tre huvudkategorier, mänskliga kvaliteter, schemaläggning och utförande. Sedan studerades dessa kriterier utifrån alla segment i studien. Resultatet blev följande, företagen var nöjda med rådgivarens insats med att ta eget ansvar och det utgivna materialet. Men det fanns rum för förbättring, speciellt när det kom till schemaläggningen. Alltså hur koordinationen från rådgivarorganisationen sköttes, planering och respekt för fastställda tidsplaner hade kunnat förbättras.

Hatanaka, Bain och Busch (2005) introducerar tredjepartscertifiering i kontexten av globala livsmedelssystem. I artikeln presenteras certifieringsorgan och ackrediteringsorgan. Certifieringsorgan har en nyckelfunktion i ett tredjeparts certifieringssystem och kan vara både en privat och statlig aktör som ska utfärda oberoende revisioner (kontroller) utefter de krav som en certifiering kräver. Detta i enlighet med standarder som fastställs av ett ackrediteringsorgan om hur en sådan revision skall utföras. Ackrediteringsorgan är statliga myndigheter vars uppdrag är att inspektera certifieringsorganen och ser till att de utför homogena bedömningar oberoende av vilket certifieringsorgan som utför revisionen. Tidigare har kontroller utförda av certifieringsorgan varit helt statligt förankrade men vid ökad internationell handel och förväntan från konsumenter om exotiska matvaror har tredjepartscertifiering tagit över och slagit fäste inom livsmedelsindustrin.

Andersson och Gullstrand (2009) har gjort en forskningsrapport för konkurrensverket där de närmare undersöker certifiering, konkurrens och handel. Certifieringar delas upp i tre kategorier, första-, andra- och tredjeparts certifiering (Andersson och Gullstrand, 2009). Där förstaparts-certifiering är en egenutnämnd certifiering som företaget själv ger upphov till och kontrollerar. Andraparts-certifiering innebär att producenten låter köparen kontrollera produkten efter kvalitetskriterier. Och slutligen tredjeparts-certifiering som innebär att en producent tar in en revisor från ett certifieringsorgan som i sin tur kontrollerar att produkten stämmer överens med de krav som ställs från certifieringen (Hatanaka, Bain, och Busch, 2005; Andersson och Gullstrand, 2009). Certifiering används dessutom som ett marknadsföringsinstrument som kan rikta sig till både företag och kunder (Andersson och Gullstrand, 2009). "Business to business" är benämningen för det den företagsinriktade certifieringen och når främst återförsäljare. "Business to customer" når ut till konsumenter av certifierade produkter. Dessa produkter är i regel märkta eftersom slutkunden har väldigt svårt att urskilja om produkten är certifierad eller inte och har ingen kontakt med producenten. Det är således nödvändigt för producenten att ha märkning på sina produkter för att slutkunden skall kunna identifiera produkten och dess utlovade effekter (ibid.)

Brunsson, Rasche och Seidl (2012) har skrivit artikelen: "*The Dynamics of Standardization: Three Perspectives on Standards in Organization Studies*". Där certifiering blir klassat som en dynamisk företeelse, inledningsvis diskuteras tre perspektiv för att sedan förklara dynamiken inom varje perspektiv. Först certifiering inom organisation, sedan certifiering av en organisation och sist certifiering som en organisation. Första perspektivet lyfts utifrån det faktum att certifiering är frivilligt, men att det egentligen inte är det eftersom det är något som krävs från externa aktörer för att få komma in på marknaden (Brunsson, Rasche och Seidl, 2012). Ytterligare en poäng författarna framför är att vid certifieringen så utförs en kontroll av ytterligare en aktör vilket kommer säkerställa fortlevnaden av certifieringen. Författarna jämför certifieringsprocessen med att skriva en tentamen, det läggs ansträngning precis innan revisionen men när den är över upprätthålls inte nödvändigtvis utövandet och kunskapsläget.

3.2 Mellanhand

Mellanhänder är ett koncept de flesta associerar till en aktör inom handeln som köper in varor av producenter och sedan säljer dem vidare, mellanhanden kan också förädla eller paketera produkterna i det sammanhanget. Exempel på mellanhänder i den här definitionen är grossister, återförsäljare eller dagligvaruhandel. Fenomenet som undersöks handlar om rollen en mellanhand kan fylla som en utomstående aktör som bidrar med exempelvis kunskap, kredibilitet eller nätverk. Benämningen mellanhand är inte optimal, engelskans *Intermediary* beskriver aktören bättre, men studien nyttjar översättningen mellanhand.

I en artikel från 2006 har författaren Howells studerat en mängd olika studier om mellanhänder och deras olika roller vid innovation. Howells fokuserar på fyra huvudområden han identifierat från tidigare forskning, *spridning och*

teknologiöverföring, innovationshantering, system och nätverk, och mellanhänder som serviceorganisationer.

Howells (2006) skriver att det tidigaste intresset för mellanhänder i innovation var rollen för *spridning och teknologiöverföring*. Det förstods tidigt att mellanhänder hade en signifikant påverkan på hur snabbt nya produkter och tjänster spreds till hushåll och företag. Den första delen av den här rollen handlar om att *sprida* nya innovationer till lämpliga mottagare vilket leder till snabbare upptagning av innovationer i en större del av populationen. Den andra delen av rollen, *teknologiöverföring*, fortsätter Howells (ibid.) förklara att mellanhanden hjälper processen att sprida teknologi mellan stora och små företag. Howells förklarar att hans forskning har identifierat roller mellanhanden kan spela i den processen; att identifiera partners; att hjälpa till att paketera teknologin som ska överföras mellan företagen; att välja producenter som kan tillverka komponenter till teknologin; att hjälpa företagen i fråga att utföra transaktionen. Exempel på den här rollen är mellanhänder som sprider information om ny syteknik till landsbygden från industrierna i staden så dessa mindre aktörer kan producera produkter med likvärdig kvalitet.

Den andra rollen Howells (2006) identifierat är nära relaterad med den första men istället för att fokusera på processen mellanhand handlar analysen om organisationer som agerar mellanhand och vilka aktiviteter de är involverade i, den här rollen kallar Howells för *innovationshantering*. Nyckelfunktionen för *innovationshanteringsrollen* är fortfarande tekniköverföring men i det här fallet är det organisationer som agerar länk med nätverk till företag som saknar eller har bristfälliga kontaktnätverk. Howells (ibid.) studier gör det dock tydligt att kontakter och nätverk inte är deras enda funktion. Organisationerna i *innovationshanteringsrollen* identifieras som en kunskapsdatabas där medlemmarna i organisationen kan generera lösningar som är nya kombinationer av existerande idéer till deras kunder. Exempel på den här rollen är en organisation en producent kan anlita för att undersöka sin verksamhet och komma med konkreta förslag för förbättringar.

Den tredje rollen Howells (2006) tar upp har han upptäckt i litteratur om innovationssystem. Rollen *system och nätverk* handlar om mellanhandsföretag som anpassar specialiserade lösningar som finns på marknaden till individuella företag. Det kan också handla om organisationer som agerar brygga mellan aktörer inom samma teknologiska system. Dessa organisationer kan verka som en form av superstruktur som bidrar med varor och information till dess medlemmar, där medlemmarna är de som producerar innovationen i fråga eller komplement till innovationen. Exempel på den här rollen är ett företag som vill automatisera sin verksamhet. Robotarna företaget behöver finns på marknaden men de är inte anpassade för företagets verksamhet. Mellanhanden i det här exemplet kan hjälpa företaget anpassa robotarna eller hjälpa dem komma i kontakt med ett annat företag som kan det. Vidare kan mellanhanden hjälpa företaget med kontaktnätverk som innehåller andra företag som arbetar med robotarna eller utveckling av dessa.

Till sist diskuterar Howells (2006) mellanhanden som process i kontexten *serviceaktivitet* och *serviceinnovation*, speciellt i relation till tillväxten av

kunskapsintensiva tjänsteföretag. Dessa företag har nära och frekvent kontakt med sina kunder som kan involvera viktiga, men i stor del dolda, funktioner som stödjer innovativa förändringar i kundens organisation. Den här rollen beskrivs som en mer proaktiv process inom innovationssystem. Företagen kan genom sin verksamhet fungera som en “brygga för innovation” till andra producenter eller serviceföretag.

3.3 Teoretisk syntes

I den teoretiska syntesen definierar författarna inledningsvis certifiering för att göra det tydligt för läsaren vilken kontext studien hanterar. Följt av att Howells (2006) teorier om mellanhänder och deras roller har applicerats i kontexten certifiering för att identifiera vilka aktörer som agerar mellanhänder i certifieringskedjan för Svenskt Sigill. Och slutligen genom analysverktyget, vad mellanhändernas roll är för implementering och utveckling av certifieringen (se figur 2).

Figur 2. Teoretisk Syntes
(Illustration: Egen Illustration)

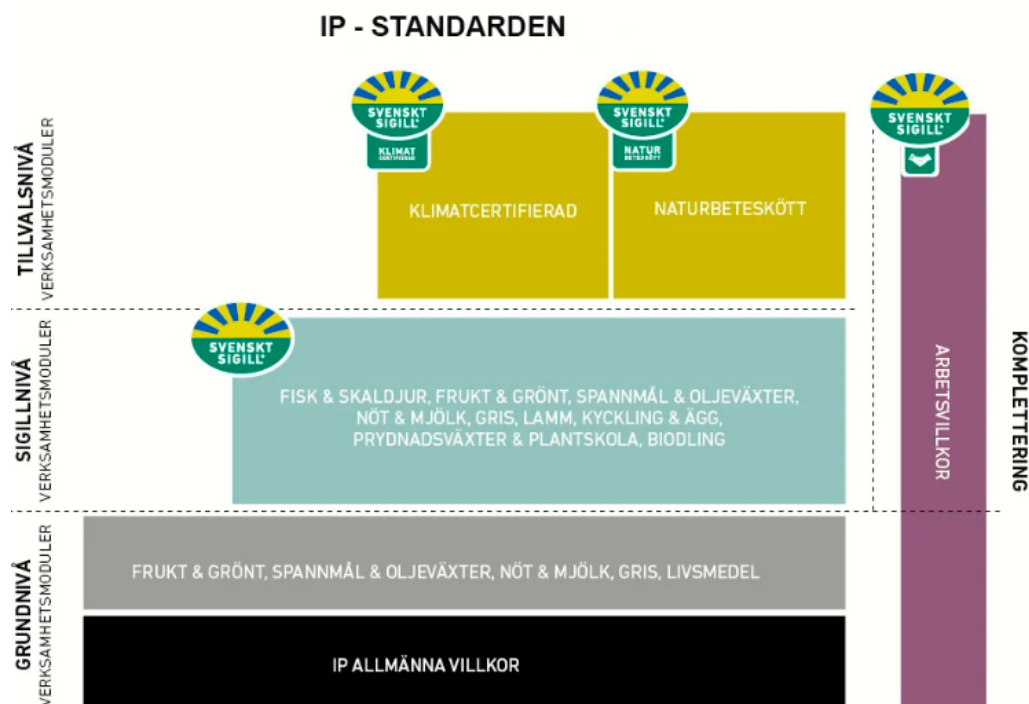
4. Empiri

I det här kapitlet presenteras den empiriska data som samlats in från intervjuer under studiens gång. Först presenteras standardägaren Svenskt Sigill följt av certifieringsorganet SMAK följt av rådgivaren HIR Skåne och avslutningsvis med producenten Ståstorps Gård.

4.1 Svenskt Sigill

Svenskt Sigill är en standardägare som arbetar med utveckling och försäljning av ett regelverk för kvalitetssäkring till det gröna näringslivet i Sverige. Svenskt Sigills vision är det hållbara samhället och de tror att en väg dit är kvalitetssäkring av det gröna näringslivet. Svenskt Sigill påstår att det inte bara är bra för miljön med certifiering utan att det också gynnar handel. Kvalitetssäkring gynnar handel genom att alla vet vad de får och de vet vad de ska leverera dessutom finns ett system för uppföljning. Det vill säga, ju längre avståndet är mellan den som köper och den som säljer desto viktigare är det att det finns ett system mellan dem.

I den gröna näringen finns det just nu 65 000–100 000 företag beroende på vilken källa som används, enligt intervjuobjektet, av dessa har Svenskt Sigill i nuläget ungefär 4000 kunder. Bland dessa är den mest populära produkten Svenskt Sigills IP Standard. Det som utmärker IP standarden är att den har tre olika nivåer, en så kallad trappa, där den lägsta nivån ligger tätt på lagstiftning och branschriktlinjer inom livsmedelssäkerhet och djuromsorg men varje steg i upp trappan blir kraven strängare (se Figur 3). Den första nivån på trappan, grundnivån, är för de producenter som inte är intresserade av mervärden som förändrar planeten. De vill ha bevis på att deras produkt inte skadar miljön och upprätthåller en miniminivå samt att det är kontrollerat av tredje part. Grundnivå är bra för producenter som säljer till stora aktörer långt bort som inte känner dem, då fungerar certifieringen som en försäkring så köparen vet vad de får. Nivå två heter Sigill Certifiering och behandlar inte bara livsmedelssäkerhet och djuromsorg utan innefattar också miljö och ligger, till skillnad från första nivån, en bra bit över lagstiftningen. På den högsta nivån finns klimatcertifiering och naturbetesköttcertifiering och kan räknas som en premiumprodukt. Det kostar en bit mer att bli certifierad för nivå tre men standarden blir samtidigt högre och det är möjligt att ta mer betalt. Det är mycket restauranger som är certifierade i nivå tre eller köper upp mycket av produkten i den certifieringsnivån men det går även att hitta naturbetescertifierat kött i butik.

Figur 3: IP Standarden (Illustration: Svenskt Sigill 2020)

Eftersom både lagstiftning och konsumentkrav ändras hela tiden arbetar Svenskt Sigill löpande med uppdatering av sina regelverk, ungefär fyra regelverk blir uppdaterade per år. Dessa uppdateringar utförs i projektgruppsform med temagrupper som består av Svenskt Sigills kunder, kundernas kunder samt människor från handel, miljöorganisationer, djurrättsorganisationer och konsumentorganisationer. De försöker balansera dessa temagrupper så att kunderna har ungefär lika mycket plats som alla andra tillsammans. Det är i temagrupperna Svenskt Sigill försöker driva frågor och flytta sig framåt till exempel driva djuromsorgs- och miljöfrågor för att se hur långt de kan gå utan att tappa kunder, om de tappar kunder så åstadkommer de ju ingenting. Intervjuobjektet nämner även att det finns en rådgivarmarknad som består av konsulter som kunderna själva väljer. De här konsulterna arbetar med att ge råd till producenter så att deras produktion är modern och fungerar så bra som möjligt. De här konsulterna är även viktiga för Svenskt Sigill då de ofta vänder sig till dem när det uppdaterar en certifiering för att säkerställa att den kommer fungera i praktiken.

Certifieringsprocessen startar oftast med att kunden själv vill certifiera sin verksamhet. Kunden tar kontakt med ett certifieringsorgan, till exempel SMAK, och beställer certifieringen. Certifieringsorganet i sin tur kontaktar Svenskt Sigill med information om kunden som vill certifiera sig så att Svenskt Sigill kan skicka material och faktura till kunden. Innan kunden blir certifierad måste ett certifieringsorgan utföra revision hos kundens verksamhet för att säkerställa att alla regler och krav följs. Det betyder att standardägare och certifieringsorgan båda måste vara del av processen för att kunden ska få produkten de betalat för, det vill säga Svenskt Sigill är helt beroende av certifieringsorgan för att sälja sin produkt. Svenskt Sigill väntar dock inte bara på att kunder ska komma till dem

utan de arbetar med marknadsföring och försäljning med, till exempel försöker de komma ut på kundbesök eller vara med på mässor med monstrar.

4.2 SMAK

SMAK är ett certifieringsorgan som är ackrediterat av Swedac för att få utföra revision på flera olika regelverk, eller standarder. Ackreditering från Swedac betyder att det ackrediterade företaget i sin tur har blivit granskat och godkänt att få utföra revision på regelverk, Swedac prövar kompetens, rutiner och metoder hos certifieringsorganet. SMAK utför revision för ett flertal certifikat, däribland EU Ekologisk, Krav och Svenskt Sigill.

Från SMAK:s perspektiv ser flödet för certifiering ut som följer. En kund, lantbrukare till exempel, skickar in en ansökan till certifieringsorganet om att bli certifierade för en standard. Certifieringsorganet utför sedan en revision hos kunden för att se till att regelverket följs ordentligt, finns det avvikelser har kunden en begränsad tid att hantera dessa. Sedan efter revision och hantering av eventuella avvikelser granskas hela revisionen och ett certifikat utfärdas om alla krav uppfylls. För att behålla certifieringen måste revisioner ske löpande med jämna mellanrum för att säkerställa att regelverket följs ordentligt, om revisorn hittar brott mot regelverket under en av dessa kontroller kan certifikatet dras in så snart som på dagen. Enligt intervjuobjektet väljer producenter att certifiera sig ofta för att kunden önskar att det finns en certifiering som försäkrar att hela produktkedjan är under kontroll. Certifieringen fungerar som en kvalitetssäkring och för att visa att nya regelverk och lagkrav uppfylls.

Intervjuobjektet upplever sitt arbete som viktigt för att det ska finnas oberoende kontroll för livsmedel och att se till att kontrollen utförs likadant överallt. SMAK är ackrediterat för fler certifieringar och för att säkerställa för kunder och intressenter inom samma bransch att de är helt opartiska är SMAK och dess revisorer väldigt noga med att inte komma med rekommendationer eller tips. SMAK blir kallade till kalibreringsmöten hos standardägaren med alla certifieringsorgan som är ackrediterade för regelverket. Under dessa kalibreringsmöten diskuteras bland annat förtydliganden i regelverket för att säkerställa att alla certifieringsorgan som utför revision på det tolkar det lika, uttrycker sig lika och gör revisionen på samma sätt.

4.3 HIR Skåne

HIR Skåne är ett dotterbolag till Hushållningssällskapet Skåne som primärt arbetar med rådgivning till lantbrukare. Hushållningssällskapet finns i hela Sverige men har en stiftelselik struktur, detta attribueras till att företaget startades för över 200 år sedan. Företaget i sin helhet startades i en tid när det inte fanns så mycket resurser i Sverige och deras huvudinriktning då var hushållning. Hushållningssällskapet's huvuduppgifter då var att utbilda människor i hushållning av resurser och hur de kunde odla egen mat. Hushållningssällskapet har utvecklats över tid till att bli ett rådgivningsföretag till lantbruk och landsbygd, men hur det fungerar ser olika ut i olika delar av landet. Hos

Hushållningssällskapet Skåne har de valt att dela upp sin verksamhet i dotterbolag och utför bara fältförsök, markprovtagning, medlemsverksamhet, forskning och utveckling i moderbolaget. HIR Skåne är det dotterbolag till Hushållningssällskapet Skåne som primärt arbetar med rådgivning till lantbrukare. För att åstadkomma detta har HIR Skåne ca 70 anställda som är utbildade hortonomer, agronomer, lantmästare och biologer.

Intervjun med HIR Skåne fokuserade på deras roll vid certifiering och hur de hjälper producenter bli certifierade och sedan bibehålla densamma. Intervjuobjektet, som främst arbetar med rådgivning till producenter av frilandsodlade grönsaker, uppger att för att få sälja sin produkt till grossister är det krav på certifierad verksamhet. Iallafall i detta segment är det inte en fråga om huruvida producenter *ska* certifiera sin verksamhet utan snarare *vilken nivå* av certifiering som passar dem. Intervjuobjektet upplever att marknadskraven sett ut på det här sättet iallafall de senaste 10–15 åren och att handeln fortsätter ställa högre krav. De senaste åren har det inte räckt med IP Grundcertifiering Frukt&Grönt utan handeln kräver att alla grönsaks- bär- och fruktproducenter ska ansluta sig till IP Sigill Frukt&Grönt. Från och med år 2020 är det även krav på IP Arbetsvillkorstandarden.

Eftersom certifiering är en stor och viktig del av lantbruket idag är rådgivarnas uppgifter inte längre enbart fokuserade på den produktionsinriktade rådgivningen utan en stor del av rådgivarnas arbete hos producenterna handlar idag om att hjälpa dem leva upp till regelverken. De utför detta genom att hjälpa till med att tolka regelpunkter och förse lantbrukare med konkreta förslag på hur de kan leva upp till dem. Dessutom upplever intervjuobjektet att många lantbrukare tycker pappersarbetet som krävs är svårhanterligt och tar tid de inte har, därför erbjuder rådgivarna även support för dokumentationen i form av till exempel mallar eller lathundar. Slutligen för att på bästa sätt bistå med assistans inför certifiering har HIR Skåne kontakt med revisorerna som utför kontrollerna. Rådgivarna kan vid osäkerhet ringa till ett certifieringsorgan och fråga om deras tolkning av en regelpunkt är korrekt och om lösningen rådgivaren tänkt erbjuda producenten skulle bli godkänd vid kontroll.

Som tidigare nämnts uppdateras regelverken på Svenskt Sigill löpande och förändringarna diskuteras i temagrupper. HIR Skåne har inte någon plats i dessa grupper hos Svenskt Sigill, intervjuobjektet nämner att de har en plats i Kravs motsvarighet till dessa, men innan Svenskt Sigill fastställer nya regelverk blir HIR Skåne ofta konsulterade gällande enskilda regelpunkter. Rådgivarna utnyttjas i det här fallet som kunskapsbank och har möjlighet att komma med inspel eftersom de är mer branschnära än många av dem som arbetar med att ta fram regelverken. Intervjuobjektet upplever det som positivt att Svenskt Sigill kontaktar dem och förklarar att det känns som att de lyssnar på förslagen. Intervjuobjektet förklarar vidare att vid dessa kontakter får de ibland försöka bromsa Svenskt Sigills framfart då deras regelverk ibland är alldeles för ambitiösa eller i vissa fall orsakar merarbete för lantbrukaren utan någon positiv verkan. Producenterna upplever ibland dokumentationskraven som omfattande utan att de känner att denna dokumentation tillför något av värde för företaget.

4.4 Ståstorps Gård

Ståstorps Gård är ett lantbruksföretag som odlar på cirka 300 ha mark i södra Skåne. På gården finns det stort intresse av att testa olika sorters grödor och specialgrödor har blivit gårdens primära inkomstkälla. Lantbrukaren på Ståstorps Gård tog under millennieskiftet beslutet att inte längre satsa på djurproduktionen och istället lägga om helt till växtodling. Detta innebar beslut om att anlägga bevattningssystem och certifiera den producerade grödan. Kontakten med Svenskt Sigill formades när första specialgrödan etablerades på Ståstorps Gård, nämligen potatis. För att som grönsaksodlare få sälja sin gröda till en auktoriserad grossist krävs en anslutning till en certifiering för att kunna säkerställa en viss kvalitet. Alternativet till detta skulle innebära att behöva paketera och distribuera den producerade produkten, vilket skulle resultera i ännu mer certifieringar.

Lantbrukaren tycker att Svenskt Sigills certifiering är ett bra sätt att lyfta fram och marknadsföra det svenskproducerade och öka trovärdigheten för yrkeskåren. Men tillägger att det inte är för böndernas skull. De hade alla klarat sig väl utan extra pappersarbete och special åtgärder samt kostnader. Samtidigt påpekar den intervjuade att det vore naivt att inte förstå varför certifiering är nödvändigt.

“Processen för att certifiera sig är som ett tripp-trapp-trull-engagemang där alla har viktiga bitar att ta hand om.” (Fr. Pers. m. Ståstorps Gård)

Svenskt Sigill har fått i uppdrag att blidka handeln genom att säkerställa vissa kvaliteter i producerat livsmedel. Detta för att trygga från hysterititlar kommer ut i media såsom *”Arbetskraft Jobbar i Jordgubbsland för Inga Pengar Alls”* (Fr. Pers. m. Ståstorps Gård). Utöver detta är deras uppgift att vidareutveckla sitt befintliga regelverk menar intervjuobjektet. SMAK, som är det certifieringsorgan som lantbrukaren använder sig av spelar rollen som kontrollant. Det kommer en revisor vartannat år och säkerställer så att alla krav som ställs från Svenskt Sigills regelverk följs på gården. Detta ger trovärdighet till den producerade varan eftersom de som gör inspektionen är pålästa och vet vad som är viktigt vid livsmedelsproduktion. Många gånger upplever lantbrukaren att de krav som ställs kan vara lite överväldigande i form av pappersarbete om det inte utförs kontinuerligt. Men då yrket till sin natur innebär lite utrymme för kontorstid har Ståstorps Gård löst detta genom att ta in en konsult från HIR Skåne. Följden av detta är att den intervjuade känner en lättnad, det innebär att det alltid finns ett svar vid revisionen, även om det är genom dokumentation som inte är i brukarens konstant rådande förståelse. Det mesta går att besvara om verksamhetens beslut är väldokumenterade, allt från vattenanvändning till vilket bekämpningsmedel eller gödningsmedel som används. Lantbrukaren tillägger att *“Har du inte ordning i papperna är du illa ute.”* (Fr. Pers. m. Ståstorps Gård)

Ytterligare tjänster som HIR Skåne förser Ståstorps Gård med är rådgivning vid lökodlingen. Konsulten är anställd av Almhaga, som är den grossist som köper löken. Konsultens uppgift är att säkerställa kvaliteten på grödorna, men ser även till att anordna kurser och studiebesök i andra europeiska länder. Lantbruksentreprenören förklarar hur de olika aktörerna kompletterar varandra men att rådgivaren är en viktig del eftersom denne är närmast och spenderar mest tid med lantbrukaren samt har den betydelsefulla rollen att få certifiering att

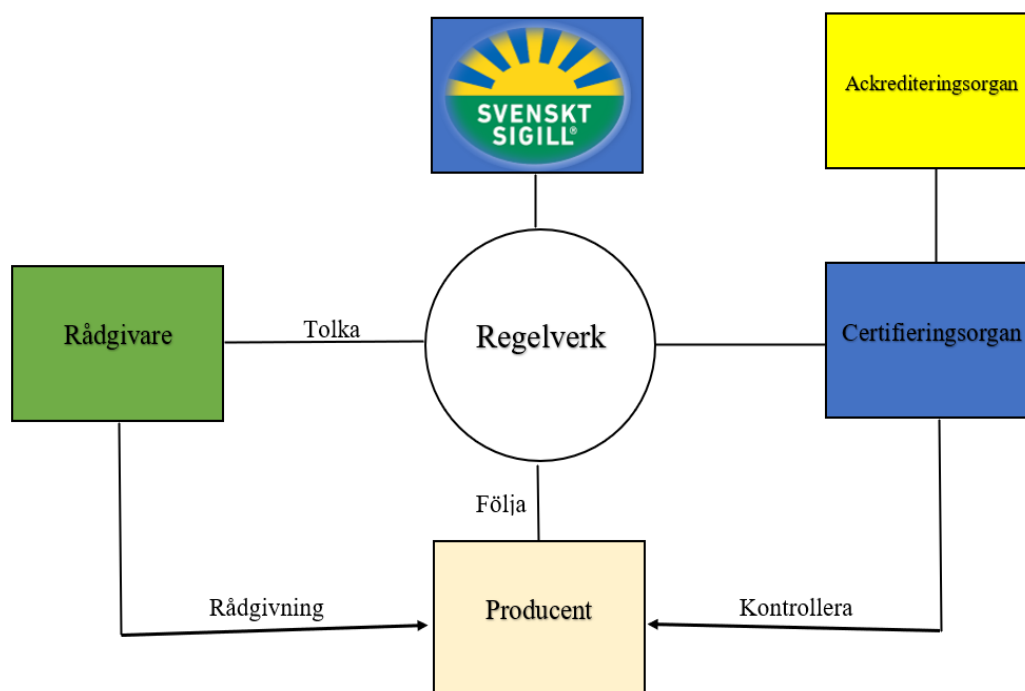
fungera i praktiken. Den sista aktören är lantbrukaren vars roll är att översätta den förmedlade kunskapen till den mark som odlas.

5 Analys och diskussion

I det här kapitlet kommer med hjälp av teori och empiri uppsatsens syfte försöka uppfyllas. Först kommer analys av empirin för att besvara forskningsfrågorna och därefter följer diskussion om resultatet mot teorin.

5.1 Hur ser certifieringskedjan ut för Svenskt Sigill?

Efter analys av insamlade empiriska data diskuteras att processen inte är en kedja av aktiviteter som utförs i följd. De olika aktörerna arbetar inte nödvändigtvis i följd utan parallellt till varandra där vissa aktörer interagerar med varandra men har begränsad kontakt med andra aktörer som delar kund med dem (se figur 4).

Figur 4: Certifieringskedjan (Illustration: Egen Illustration)

Inledningsvis för att certifieringen ska finnas krävs det någon som utformar standarden. I uppsatsen studeras standardägaren Svenskt Sigill som utformar och uppdaterar regelverket som certifierade producenter prenumererar på.

Mellan Svenskt Sigill och producenten finns certifieringsorganet. Det är hos certifieringsorganet producenten lägger beställning om certifiering. Certifieringsorganet skickar vidare producentens beställning till Svenskt Sigill som i sin tur skickar material till producenten. Vidare är det certifieringsorganet som utför kontroll hos producenten för att säkerställa att regelverket följs och standarden uppehålls. Certifieringsorganet har också kraften att upphäva certifieringen på dagen om omfattande avvikelser uppdagas under kontroll.

Det som tillåter certifieringsorganet att utföra och sälja sina tjänster är att de är ackrediterade enligt Swedac. Swedac är en organisation som ackrediterar bland annat laboratorier, certifieringsorgan och kontrollorgan enligt internationella

standards. De är viktiga i kedjan då Svenskt Sigill inte tillåter certifieringsorgan som inte är ackrediterade att utföra kontroll på sina standards.

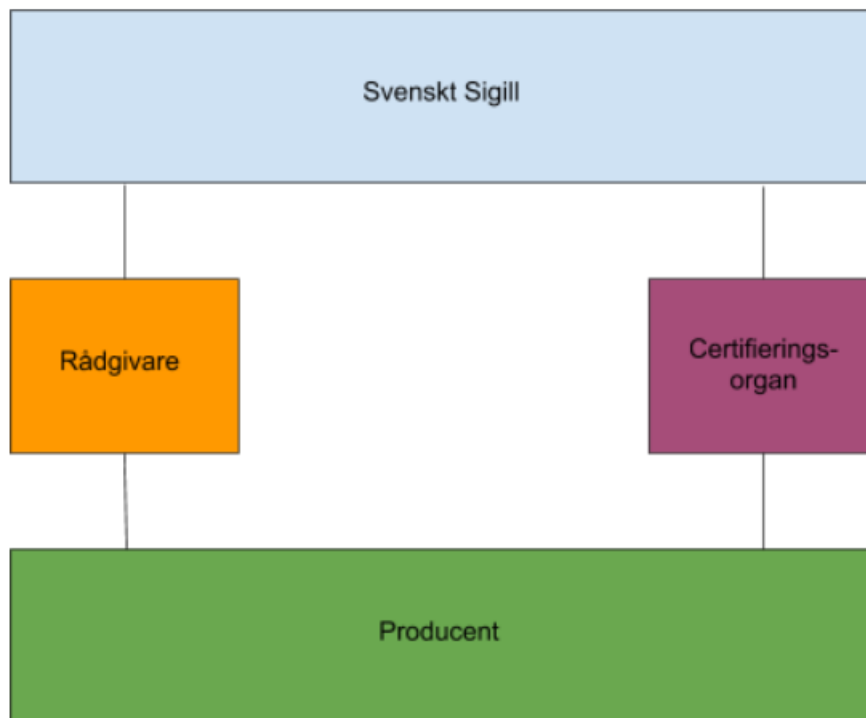
Rådgivaren är en aktör som hjälper både producenten och standardägaren, i det här fallet Svenskt Sigill. Rådgivaren agerar kunskapsbank och bidrar med konkreta förslag eller exempel både till producenten men även till standardägaren. Den här aktören hjälper producenten att tolka regelverket och anpassa sin verksamhet därefter. Rådgivaren blir även konsulterad av Svenskt Sigill när de vill uppdatera sina regelverk för att kontrollera att förändringen kommer fungera i praktiken. Detta medför möjligheten att rådgivaren agerar mellan Svenskt Sigill och producenten i en annan roll än certifieringsorganet men precis lika viktig för kedjan.

Slutligen är det producenten, eller mottagaren, som certifierar sig enligt standarden. Producenten nyttjar rådgivarens och certifieringsorganets tjänster för att uppfylla kraven som ställs i regelverket för en certifierad verksamhet.

5.2 Vilka är aktörerna som agerar mellanhänder i certifieringskedjan för Svenskt Sigill?

Under studien har det framkommit att det är *rådgivaren* och *certifieringsorganet* som verkar som intermediära aktörer mellan standardägaren och producenten.

Motivationen till detta är producentens bristande kontakt med standardägaren, producenten interagerar bara med rådgivaren och certifieringsorganet under certifieringsprocessen. När producenten vill certifiera sig kontaktar den certifieringsorganet och det är certifieringsorganet i sin tur som kontaktar Svenskt Sigill. Rådgivaren har kontakt med Svenskt Sigill för att säkerställa att regelverk ska fungera praktiskt, detta diskuteras noggrannare i 5.3. Rådgivaren hjälper även producenten med sin verksamhet samt tolkning och anpassning till regelverk. Se figur 5 för en enkel illustration för hur författarna tolkat situationen.

Figur 5: Aktörer i certifieringskedjan som agerar mellanhand (Illustration: Egen Illustration)

5.3 Vilken roll har dessa mellanhänder för utvecklingen av certifieringen?

Tidigare identifierades *rådgivaren* och *certifieringsorganet* som intermediära aktörer mellan standardägaren och producenten. Här kommer deras olika roller identifieras och vad de bidrar med till standardägaren respektive producent.

Från insamlade data är det tydligt att alla parter i modellen litar på certifieringsorganet och revisorernas bedömningar och kontroller. Det går att lita på den här aktören eftersom de är ackrediterade av Swedac och är väldigt noggranna med att hålla sig oberoende. Certifieringsorganen för Svenskt Sigill samlas i kalibreringsmöten där alla regelpunkter diskuteras för att säkerställa att alla revisorer utför kontroller på samma sätt och det ska vara tydligt vad som kan accepteras som godkänt under kontroll.

Detta pekar mot att certifieringsorganets roll för *utvecklingen* bara relaterar till synkronisering av tolkning och bedömning av regelverken med andra certifieringsorgan som utför samma tjänst. Vidare diskuteras att certifieringsorganets roll i *certifieringskedjan* är att försäkra trovärdigheten för producenten och dennes produkt till producentens kunder och kunders kunder längre ned i ledet. Alltså utför certifieringsorganet sin roll bäst genom att distansera sig från utvecklingsprocessen och förankra sin position som helt oberoende tredje part.

Fortsättningsvis från empirin kan det konstateras att *rådgivaren* arbetar med att sprida kunskap. Rådgivaren är bildad i ämnen som tillåter den att ge råd och

konkreta förslag till hur lantbrukaren bör sköta sin verksamhet och håller även sin kunskap uppdaterad så kunskapen inte blir inaktuell. Eftersom rådgivaren ofta har nära kontakt med lantbrukare är de branschnära på ett sätt som standardägarna inte kan vara. Kombinationen av dessa två aspekter ger dem möjlighet att agera kunskapsbank inte bara till lantbrukaren men även standardägaren, i det här fallet Svenskt Sigill. Rådgivaren har inte plats i Svenskt Sigills temagrupper så de har inte direktkontakt med utvecklingsprocessen, dock blir de oftast konsulterade innan det nya regelverket träder i kraft för att kontrollera huruvida förändringarna går att implementera praktiskt.

I intervjun med Svenskt Sigill uttrycker intervjuobjektet tydligt att det enda gången rådgivaren blir tillfrågad i utvecklingsprocessen är i efterhand för tidigare nämnda anledning. Alltså fungerar rådgivaren som en kontroll för de nya reglerna mot branschen. Författarna teoretiserar dock att rådgivaren har influens i dessa temagrupper då denne har nära kontakt med lantbrukare och lantbrukaren har en signifikant roll i temagruppen.

Frånsett från utvecklingen av certifieringen är rådgivaren även en hjälp för producenter vid certifiering. Den hjälper till att tolka regelverk och anpassa det till producentens verksamhet. För att säkerställa att lösningar och tolkningar kommer godkännas vid kontroll kan rådgivaren ta kontakt med revisor från certifieringsorgan och fråga huruvida tolkningen är korrekt och lösningen accepterbar utefter deras standard. Utöver det bidrar rådgivaren med lathundar och mallar för att minska pappersarbetsbördan för producenten.

Dock är rådgivaren inte strikt nödvändig för en producent när denne ska certifiera sig, det är möjligt att certifiera sig utan att kontakta rådgivare. Producenten som ska certifieras upplever dock hjälpen från rådgivaren som essentiell för att lyckas certifiera sin verksamhet.

5.4 Kritisk diskussion

Författarna har alltså gett upphov till en certifieringskedja, definierat mellanhänderna för Svenskt Sigill och redogjort för vilken roll dessa mellanhänder har för utvecklingen av certifiering.

Utifrån litteraturöversikten som studien byggt upp inom certifiering så är de flesta studierna statiska, det vill säga de diskuterar enskilda fenomen och förklarar dem ingående i kombination med dess önskade effekter. Brunsson och Jakobsson (1998) redogör för aktörer och deras egenskaper, Viadui och Fransi (2005) är inställda på att skapa förståelse för rådgivaren och Andersson och Gullstrand (2009) lyfter olika typologier inom certifiering. Däremot Brunsson, Rasche och Seidl (2012) utgår från en dynamisk utgångspunkt, det vill säga hur en företeelse kan påverka en annan. Författarnas bidrag till litteraturen är således en dynamisk uppsats som strävat efter att djupare förstå de aktörer som benämns som mellanhänder (se Figur 5). Med extra fokus på rådgivaren eftersom den förklarats som en outforskad aktör (Viadui och Fransi, 2005).

Certifieringskedjan är viktig för att kunna förstå certifiering som ett dynamiskt fenomen, där aktörers aktiviteter kan ändra hur certifiering som fenomen ser ut. Exempelvis när internationell handel av matvaror blivit en norm infördes tredjepartscertifiering (Hatanaka, Bain, och Busch, 2005). Vilket resulterade i att certifieringsorgan introducerades och kontroll och certifiering ändrades på så sätt att certifieringen fick en helt ny överlevnadsstrategi genom återkommande kontroller via certifieringsorganet (Brunsson, Rasche och Seidl, 2012). Ytterligare ett inslag certifieringskedjan bidrar med är en introduktion för rådgivaren som en del av certifiering som fenomen. Författarna hävdar att det finns något att lära om rådgivarna och deras arbete. Viadui och Fransi (2005) kom fram till att om rådgivarna ville uppnå förbättring skulle de jobba med hur de planerade sin tid. Men då det finns begränsat med studier inom området och det kan finnas variationer mellan olika länder och kulturer föreslår författarna att detta område behöver vidareutvecklas.

Studiens bidrag till teori om rådgivaren inom certifiering definieras genom Howells (2006) teori om mellanhänder. Howells beskriver en roll för mellanhänder inom innovation som tituleras *innovationshantering*. Rollen beskrivs som en konsult som hjälper organisationer med tekniköverföring och kontaktnätverk. Tidigare beskrivs rådgivaren som en utomstående aktör som hjälper både producenten och standardägaren med kunskap, råd och kontaktnätverk. Således kan rådgivarens roll i certifieringskedjan liknas med Howells roll innovationshantering.

Begränsningar för studien har varit att bara en respondent från varje aktör intervjuats. Det betyder att insamlad data om en aktör har varit begränsad till den individuella respondentens kunskap och perspektiv i respektive intervju. Studien hade kunnat utvidgas med till exempel fler intervjuer med lantbrukare som är certifierade med Svenskt Sigill för att få en bredare bild. Detta är ett problem med kvalitativa studier under begränsad tid då datainsamlingen tar tid och i många fall finns det fler alternativ som kan utforskas. Vidare begränsning med datainsamlingen var att alla intervjuer skedde per telefon eller videosamtal. Informationen som samlas in på det här sättet är begränsad till vad respondenten säger och författarna har ingen möjlighet att personligen vistas i deras kontext och göra tolkningar utefter den. De möjligheter som öppnats upp till följd av metoden var att intervjuer har kunnat ske även fast det rådde sociala distanseringsrekommendationer under studiens genomförande. Den andra möjligheten var att intervjuer har varit möjliga att utföra i flera delar av landet utan att författarna fysiskt förflyttat sig.

Ytterligare begränsning med studien är att det varit en fallstudie av standardägaren Svenskt Sigill och certifieringen IP Sigill. Detta betyder att slutsatserna från studien är svåra att generalisera. Författarna hävdar dock att liknande studier kan utföras på andra livsmedelscertifieringar då flera av dem har liknande implementeringsstruktur, om liknande studie ska utföras på annan certifiering bör individuell bedömning om lämpligheten av metoden utföras i förhand.

6 Slutsatser

Syftet med studien var att skapa konceptuell förståelse för mellanhandens roll i certifieringskedjan genom fallstudie på Svenskt Sigill.

Efter genomförande av studien och analys av empiriska data är slutsatsen att mellanhänderna i certifieringskedjan är certifieringsorganet och rådgivaren.

Certifieringsorganets roll för certifiering har redan utforskats tidigare. Denna studie styrker tidigare tolkningar om certifieringsorganets och revisorns roll som trovärdighetsförsäkring. Rollen handlar om att genom sitt eget rykte trovärdighetsförsäkra den kontrollerade produkten eller verksamheten genom att skapa tillit till att produkten eller produktionen håller den standard som förväntas av certifieringen.

Vidare har tidigare forskning bara sparsamt berört *rådgivarens* roll för implementering och utveckling av certifiering. Slutsatsen från studien är att rådgivaren har en signifikant roll för certifiering. För att nå certifiering är rådgivaren inte strikt nödvändig då denne, som namnet antyder, bidrar med råd och kunskap. Har producenten kunskapen att hantera certifieringen själv behövs inte rådgivaren. Problemet är att många lantbrukare inte har den här kunskapen och själva beskriver rådgivarens roll i processen som helt nödvändig. Alltså är rådgivaren inte nödvändig för att certifieringen ska bli till men på samma gång essentiell för certifieringskedjan.

Förslag på vidare forskning

Under insamling av empiri har författarna uppfattat att lantbrukare har en viss inställning till certifiering. Eftersom studien bara intervjuat en lantbrukare och tagit del av dennes åsikter är vidare studier om lantbrukarens attityd mot certifiering utifrån storleken på lantbruket av intresse. Författarna föreslår således att vidare forskning om lantbrukares motivation för certifiering av verksamheten. Är motivationen strikt att det inte går att sälja produkten utan certifiering eller spelar andra faktorer in såsom storlek på lantbruk, typ av lantbruk eller miljömedvetenhet.

Referenser

Böcker och tidskrifter

- Brunsson, N., Rasche, A. och Seidl, D. (2012). The dynamics of standardization: Three perspectives on standards in organization studies. *Organization studies*, 33(5–6), 613–632.
- Brunsson, N. och Jakobsson, B. (1998). *Standardisering*. Stockholm: Erlanders gotab
- Bryman, A. och Bell, E. (2017). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. 3 uppl. Stockholm: Liber.
- Guba, E. och G. Lincoln, Y. S. (1994). *Competing paradigms in qualitative research*. Thousand Oaks. CA: Sage Publications, Inc.
- Hatanaka, M., Bain, C. och Busch, L. (2005). Third-party Certification in the Global Agrifood System. *Food policy*, 30(3), 354–369.
- Howells, J. (2006). Intermediation and the Role of Intermediaries in Innovation. *Research policy*, 35(5), 715–728.
- Lincoln, Y. S. och Guba, E. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills. CA: Sage Publications, Inc.
- Viadiu, F.N. och Fransi, E.C. (2005). A Study of the ISO 9000 Certification Process: Consultant Profiles and Company Behaviour. *Managing Service Quality: An International Journal*.

Internet

- Aktuell Hållbarhet. (2012). *Vilda Västern i Certifieringsbranschen?* Tillgänglig: <https://www.aktuellhallbarhet.se/miljo/klimat/vilda-vastern-i-certifieringsbranschen/> [2020-05-21]
- Andersson, A. och Gullstrand, J. (2009). *Certifiering, konkurrens och handel*. Stockholm: Konkurrensverket. Uppdragsforskningsrapport: 2009:13. Tillgänglig: http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/uppdagsforskning/forsk_rap_2009-13_cert_konk_handel.pdf [2020-05-19]
- Arvid Nordquist. (2015). *Hjälp – Vad Betyder Märkningen? - Din Guide i Certifieringsdjungeln*. Tillgänglig: <https://www.mynewsdesk.com/se/arvidnordquistkaffe/pressreleases/hjaelp-vad-betyder-maerkningen-din-guide-i-certifieringsdjungeln-1184738> [2020-05-19]
- Hallström, K.T. och Näslund, L. (2015). *Kontroll och Certifiering av Produktmärkningar Organisering för Förtroende*. Stockholm: Handels Utvecklingsråd. (Forskningsrapport, 2015:4). Tillgänglig:

<https://handelsradet.se/wp-content/uploads/2012/09/2015-4-Kontroll-och-certifiering-av-produktmarkningar.pdf> [2020-05-19]

Olsson, R. (2017). *Role Changes in Distribution Networks: A Study of Middlemen*. Göteborg: Chalmers Reproservice. (Rapportnummer, L2017:084). Tillgänglig: <http://publications.lib.chalmers.se/records/fulltext/249499/249499.pdf> [2020-05-20]

Sigill. (2020). *Certifiering Enligt IP Arbetsvillkor*. Tillgänglig: <https://www.sigill.se/omraden-och-regler/arbetsvillkor/> [2020-05-23]

SVT. (2013). *Upp till 100 Procent Hästkött i Findus Lasagne*. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/misstankt-hastkott-i-findus-lasagne> [2020-05-19]

Swedac. (2020). *Ackreditering*. Tillgänglig: <https://www.swedac.se/tjanster/ackreditering/> [2020-05-21]

SVT. (2016). *Ny Certifiering ska Rensa Usla Villkor ur Grönsaksdisken*. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/kvalitetsstempel-ska-rensa-elandet-ur-gronsaksbranschen> [2020-05-19]

Oppublicerat material

Lantbrukare certifierad enligt Svenskt Sigill, personlig intervju per telefon. 2020-05-11

Representant från Svenskt Sigill, personlig intervju per videosamtal. 2020-05-02

Revisor från SMAK, personlig intervju per videosamtal. 2020-05-06

Rådgivare från HIR Skåne, personlig intervju per telefon. 2020-05-11

Bilaga 1

Intervjufrågor till Svensk Sigill

Om Svensk Sigill och förändringar? Vart kommer ni ifrån vart är ni påväg?

1. Hur jobbar ni med utveckling av certifiering på svensk Sigill?
2. Har certifieringen och/eller dess krav ändrats över tid? Finns det ändringar planerade?
3. Hur ser framtiden ut för Svensk Sigill?
4. Finns det mellanhänder mellan Svensk Sigill och Lantbrukare och i sådana fall
 - a. Vilka är de?
 - b. Kommer de med förslag hur ni kan utveckla kraven/certifieringen?

Relation med mellanhänder

1. Vilken relation har ni till de mellanhänder som arbetar med er certifiering?
2. Vem initierar kontakt för certifiering? Lantbrukaren, mellanhanden eller ni (Svensk Sigill).
 - a. Om det är ni, hur hittar ni Lantbrukare som skulle fungera?
 - b. Om det är en mellanhand, ger ni uppdrag till konsulter att leta efter lantbrukare eller vara tillgängliga som första kontakt om lantbrukare är intresserade av er certifiering?
3. Vad gör Mellanhanden enligt er?
4. Hur får ni kontakt med de olika mellanhänderna/konsult som erbjuder ert certifikat?
 - a. Söker de upp er och erbjuder sig att vara ambassadörer för Svensk Sigill eller vice versa?
 - b. Ställer ni krav eller utgår ni ifrån Swedac?
5. Vilken roll tycker ni att mellanhanden spelar?

Bilaga 2

Intervjufrågor till SMAK

Vad gör ni på SMAK?

Om SMAK och implementering.

1. Hur hade ni förklarat er egen roll i processen att implementera ett certifikat?
2. Händer det att ni ger input eller förslag till Lantbrukare ni besöker?
 - a. Eller måste ni som oberoende tredje part "spela korten nära bröstet"?
3. Hur många företag utför ni revision för och hur skiljer det sig generellt mellan de olika certifikaten?
 - a. I form av samarbete med standardägare (tex Svenskt Sigill)
 - b. I form av samarbete med mottagare (tex lantbrukare)

Om SMAK och förändringar? Vart kommer ni ifrån vart är ni på väg?

1. Hur hade ni förklarat er egen roll i processen att utveckla ett certifikat?
2. Har SMAK något att säga till om vid utveckling av certifiering på Svenskt Sigill
3. Finns det problem som försvårar ert arbete? Har ni möjlighet att ge förslag på lösningar eller lösa dem själva?

Relationer

Vad skulle du definiera som en Mellanhand och vad är dennes roll(er) i värdekedjan certifiering?

- Kan vara fler än en person/organisation/aktör
 - Kan vara ingen
1. Vilken relation har ni till
 - a. Svenskt Sigill
 - b. Lantbrukaren som vill implementera certifikatet?
 - c. Eventuell mellanhand t.ex rådgivare eller dyl.
 - d. Swedac

Bilaga 3

Intervjufrågor till HIR Skåne

Implementering och utveckling

Händer det att ni rekommenderar en kund som inte har certifierad verksamhet att certifiera sig?

- I så fall rekommenderar ni certifiering som skulle passa deras verksamhet, t.ex. Krav eller Svenskt Sigill.
- Eller rekommenderar ni bara "att" certifiera sig och inte vilken certifiering som passar?

Hur upplever du processen av att implementera certifieringen Svenskt Sigill?

1. Är du/ni deltagande i den processen?
 2. Hur ser processen ut från det att du fått kontakt med lantbrukaren?
 3. Finns det något som brukar vara återkommande problematiskt bland lantbrukare vid certifiering?
-
1. Blir ni konsulterade av Svenskt Sigill när de utvecklar nya regelverk?
 - a. Delta i projektgrupp?
 - b. Tillfrågade om det nya regelverket kommer fungera?
 - c. Tillfrågade om något som borde läggas till/tas bort i uppdatering av regelverk?

Relation och kontakt

1. Hur uppnås första kontakten med lantbrukaren och hur ser relationen ut?
2. Vilken relation finns det mellan Hushållningssällskapet och Svenskt Sigill?
3. Vilken relation finns det mellan Hushållningssällskapet och olika certifieringsorgan?
4. Finns det andra aktörer som är viktiga för att ett företag ska certifieras?

Bilaga 4

Intervjufrågor till Ståstorps Gård

Implementering och utveckling

Hur upplevde du processen av att uppnå certifieringen Svenskt Sigill?

1. Vad är din upplevelse av Svenskt Sigills roll vid implementering?
 2. Vad är din upplevelse av SMAK:s roll vid implementering?
 3. Vad är din upplevelse av Konsultens/rådgivarens roll vid implementering?
 4. Vilka aktörer har varit viktigast för implementering av Svenskt Sigill?
-
1. Har Ståstorps Gård fler certifieringar än Svenskt Sigill?
 2. Varför har du/ni valt att certifiera er utefter den/dessa?
 3. Hur upplever du att arbetet förändrats efter certifieringen?
 4. Har du någon påverkan på hur Svenskt Sigill ska utvecklas?
 1. I så fall hur?

Relation med de olika aktörerna

1. Hur ser din relation med Smak ut?
2. Hur ser din relation med Svenskt Sigill ut?
3. Hur ser din relation med eventuell konsult/rådgivare ut?
4. Finns det några andra aktörer som du tycker spelar roll vid certifiering?